

Elämänpäämäärät jäsentyvät tekemällä, pohdiskelemalla ja odottelemalla

– haastattelututkimus pirkanmaalaisista nuorista

Merja Viljanen, Elina Kuusisto & Inkeri Rissanen

Nuoret elävät oman elämänsä ja yhteiskunnallisten odotusten suhteen jännitteistä aikaa. Identiteetin rakentuminen, tulevaisuuden valinnat ja elämänpäämäärän pohdittaminen vievät aikaa ja energiaa. Artikkelissa elämänpäämäärä ymmärretään osaksi positiivista nuoruuden kehitystä ja se sisältää kolme dimensiota: 1) elämänpäämäärä on tavoite, joka tekee elämästä mielekkään ja merkityksellisen, 2) siihen pyritään pitkäjänteisesti ja 3) se palvelee itsen lisäksi myös ympäröivää yhteiskuntaa. Artikkelissa tarkastellaan, millaisia elämänpäämääriä joukko 19-vuotiaita pirkanmaalaisnuoria tunnisti itsellään olevan ja miten he jäsenivät elämänpäämääriensä rakentumista. Kevään 2023 puolistrukturoituun teemahaastatteluun osallistui 17 nuorta, jotka haastattelun yhteydessä refleктоivat vuoden 2020 (N=843) ja vuoden 2022 (n=73) sähköisiin kyselyihin kirjoittamiaan avovastauksia. Haastatteluaineisto analysoitiin sekä deduktiivisesti että induktiivisesti. Nuorten konkreettisimmat elämänpäämäärät liittyivät opiskeluun, harrastuksiin tai matkustamiseen. Pidemmällä ajanjaksolla pidettiin tärkeinä elämänpäämääriä henkilökohtaista kehittymistä, onnellisuutta ja ihmissuhteita. Useat elämänpäämäärät sisälsivät auttamisen tai vaikuttamisen osana itsensä toteuttamista. Haastattelujen perusteella tunnistettiin kolme tapaa jäsentää elämänpäämäärien rakentumista. Tekijöiden elämänpäämäärä löytyy tavoitteellisen tekemisen avulla, Pohdiskelijoiden elämänpäämäärä refleктоimalla arvoja, elämäkokemusta ja odotuksia ja Odottelijoiden elämänpäämäärä sattumanvaraisella tavalla.

Asiasanat: elämänpäämäärä, elämäntarkoitus, nuoret, nuoruus

Nuoret jakavat mielipiteitä jo pelkällä läsnäolollaan. Milloin he ovat yhteiskunnan etuja hyödyntäviä elitistejä, joiden ”irtokynnet kimaltavat, tekoriipset räpsähtävät ja partavesi tuoksuu” (Nalbantoglu 2023), milloin taas fyysisesti ja henkisesti huonosti voivaa ikäluokkaa, joka kiusaa ja jota kiusataan koulussa (Helenius & Kivimäki 2023a). Heitä myös moititaan koulumenestyksen heikkenemisen (OECD 2019) ja jopa riippuvuudelta vaikuttavan nettikäyttäytymisensä vuoksi (Helenius & Kivimäki 2023b). Elämäntytyväisyyteen liittyvissä huolissaan, opiskeluun ja seurusteluun liittyvissä epävarmuuksissaan ja mielenterveysongelmissaan nuorilla on kuitenkin havaittavissa resilienssiä, ratkaisukeskeistä ajattelua ja toiveikkuutta (Kivijärvi 2023; Benjamin ym. 2022; Käyhkö & Armila 2021). Havaintoa tukevat myös tutkimukset, joiden mukaan 2020-luvun nuoret ovat päämäärätietoisia (mm. Viljanen & Kuusisto 2021, 2024a; Tolonen ym. 2021) ja katsomuksellisesti hyvin avarakatseisia (Kiilakoski 2024), minkä lisäksi heidän uskonnollisuutensa on lisääntynyt (mm. Tervo-Niemelä & Porkka 2023). He kokevat sekä elämäntahallinnan tunnetta että merkityksellisyyttä päivittäisissä tekemisissään (Kivijärvi 2023). Merkityksellisyyden kokemus syntyy usein altruistisesta heikompien auttamisesta sekä elämän edellytysten säilyttämisestä tuleville sukupolville (Kiilakoski 2024). Kaiken edellä mainitun paradoksaalisuuden keskellä nuoriin luotetaan ja heihin asetetaan toiveita ja odotuksia (Kallio & Honkatukia 2022) – jopa demokratian säilymisen osalta (Opetushallitus 2014, Schulz ym. 2018). Erialaisten odotusten vuoksi nuoria koulutetaan, tutkitaan ja tuetaan, ja monessa tutkimuksessa on mukana nuorten tulevaisuusorientaatio (mm. Kallio ym. 2022; Kiilakoski & Honkatukia 2018; Marttinen 2017; Miettinen 2021). Nuoret näyttävät myös vastaavan heihin kohdistuviin

odotuksiin ainakin luovan ajattelun osalta, sillä suomalaisnuoret loistavat edelleen PISA-tulosten sosiaalisessa, yhteistoimintaan perustuvassa ongelmanratkaisussa. Nuoriltamme löytyy taitoa arvioida ja kehittää ideoita, omaperäisiä ja toimivia ratkaisuja sekä kyky tuottaa vaikuttavasti uutta tietoa (Hienonen ym. 2024).

Suomalaisnuoret elävät suhteellisen turvallista ja merkityksellistä elämää, vaikka koronapandemia, Ukrainan sota, ilmastokriisi, maailmantilanteiden arvaamattomuus ja yleinen kulttuurin muutos koettelevat maailman onnellisimman maan nuoria (Helliwell ym. 2024). Uusliberaali, individualisoitunut elämäntapa vaikeuttaa kuitenkin nuorten päätöksentekoa opiskelujen, sitoutumisen ja identiteetin rakentumisen suhteen (mm. Bronk 2014; Marttinen 2017; Vehkalahti ym. 2021), vaikka juuri nuoruuden prosessinomaisina kehitystehtävinä pidetään oman identiteetin rakentumista, elämäntarkoituksen etsimistä ja sen kyseenalaistamista (mm. Damon ym. 2003; Erikson 1968; Salmela-Aro & Nurmi 1997; Tolonen ym. 2021). Yhteiskunnan epävakaus ja fragmentoituminen luovat paineita nuorille, joiden tulisi löytää kykynsä ja tehdä valintansa hyvin itsenäisesti (Côté 2019). Samanaikaisesti yhteiskunnan taholta välittyä pyrkimyksiä saattaa nuori nopeasti vastuulliseksi yhteiskunnan jäseneksi (Brunila & Lundahl 2020) laajentamalla oppivelvollisuus 18 ikävuoteen sekä muuttamalla toisen asteen opiskelu pakolliseksi ja maksuttomaksi (Oppivelvollisuuslaki 1214/2020; Valtioneuvosto 2019).

Oppivelvollisuuden pidentämisen lisäksi syrjäytymisen ehkäisemiskeinoina voidaan nähdä myös uraohjaus, nuorisotyö ja nuorten sosiaali- ja mielenterveyspalvelut (Kallio & Honkatukia 2022). Nuoren kokema paine työ- tai opiskelu-urasta voi vaikeuttaa sisäisen motivaation löytymistä ja johtaa alisuoriutumiseen sekä viivästyttää nuoren vastuunot-

toa ja aikuistumista (Damon 2008). Ilman henkilökohtaista päämäärää jäävillä nuorilla on myös suurempi riski syrjäytyä; he ovat alttiimpia antisosiaalisille päämäärille ja rikkollisille vaikutteille aina ekstremismiin asti (Côté 2019, Damon 2008, Sumner ym. 2018; Eryilmaz 2018). Toisaalta taas nuorten liiaksi itseään suuntautuvat, vaativat päämäärät sekä selkiintymättömät identiteetit ovat yhteydessä nuorten huonompaan itsetuntoon ja masennukseen, kun taas ulospäin suuntautuvat sekä nuoruuden kehitystehtävään sopivat elämänpäämäärät ja pystyvyyden kokemukset tuottavat mielen hyvinvointia (Marttinen 2017; Miettinen 2021; Salmela-Aro & Nurmi 1997), luovat perustaa ja suuntaa elämälle sekä johtavat onnellisuuteen (Hill ym. 2010).

Elämänpäämäärät

Tässä tutkimuksessa nuoria ja nuoruutta tarkastellaan käyttämällä erityisesti William Damonin, Jenni Menonin ja Kendall Cotton Bronkin (2003) elämänpäämääräteoriaa analyttisenä viitekehyksenä. Elämänpäämäärä (*engl. purpose*) ymmärretään kolmen dimensioon avulla: 1) elämänpäämäärä on *tavoite*, joka tekee elämästä mielekkään ja merkityksellisen, 2) siihen pyritään *pitkäjänteisesti* ja 3) se *palvelee itsen lisäksi myös ympäröivää yhteiskuntaa* (Damon, Menon & Bronk 2003; Damon 2008). Mikäli kaikki kolme dimensiota täyttyvät, puhutaan kehittyneestä elämänpäämäärästä. Mikäli dimensiot jäävät vajaiksi, puhutaan elämänpäämäärän esiasteesta (Damon 2008; Moran 2009). Elämänpäämääräteoriaan sisältyy ajatus siitä, että nuoria voidaan myös ohjata ja kasvattaa elämänpäämäärien jäsentymiseen (Bundick & Tirri 2014) tai ne voivat muovautua kokemusten myötä kotona, kouluissa ja vapaa-ajan toiminnoissa (Malin ym. 2019a, Moran 2009). Osalle ihmisistä elämänpäämäärä löytyykin nimenomaan elä-

män haasteiden selättämisen myötä (Malin ym. 2019b) ja siksi päämäärän jäsentymiseen liitetään vahvasti myös merkityksellisyyden tunnistaminen, resilienssi ja sinnikkyys (Frankl 1959; Martela & Steger 2016).

Elämänpäämääriä on tutkittu Viktor E. Franklin (1959) aloittaman tutkimussuuntauksen jatkumona laajemmin vasta 2000-luvulla. Damon, Menon ja Bronk (2003) keskittyivät tutkimaan nuorten elämäntarkoitusta, jossa elämänpäämäärä jäsentyy vähitellen, prosessinomaisesti. Prosessi ei kuitenkaan etene suoraviivaisesti, sillä päämäärien sisällöt ja dimensiot muovautuvat nuorten yksilöllisten kehitysprosessien tahdissa (Malin ym. 2019a). Nuoruuden kehitysvaiheessa näyttäytyykin paljon jännitteitä, kriisejä ja tunteita sosiaalisen ja persoonallisen identiteetin muovautuessa ja päämäärätietoisuuden vuoroin vahvistuessa ja kadotessa (Côté 2019; Erikson 1968).

Vaikka päämäärän rakentuminen on olennainen osa positiivista nuoruuden kehityskulkua ja moraalista kehitystä (Hill ym. 2010), niin tämän prosessin etenemisestä on vain vähän tutkimusta. Aiemmat tutkimukset ovat keskittyneet lähinnä eri-ikäisten nuorten tarkasteluun. Esimerkiksi Seana Moran (2009) on verrannut nuoria ikäryhmittäin ja huomannut, että päämäärätietoisuus lisääntyy iän myötä. Heather Malin, Indrawati Liauw ja Kathleen Remington (2019a) puolestaan ovat tutkineet 13–14-vuotiaita nuoria ($N=1357$) neljä kertaa puolen vuoden välein havaitakseen, että mitään suurempia koko ikäluokkaa koskevia muutoksia ei tapahdu murrosiän alkuvuosina päämäärätietoisuuden suhteen. Sen sijaan yksittäisillä nuorilla on saattanut olla vahva päämäärätietoisuus yhtenä mittausajankohtana ja heikko tai olematon toisena mittausajankohtana tai päinvastoin, mikä kuvastaa päämäärätietoisuuden aaltoilevaa ja yksilöllistä prosessiluonnetta (Malin ym. 2019a). William Damon (2008) on

tunnistanut useita askelmerkkejä päämäärän jäsentymisessä haastateltuaan erityisen päämäärätietoisia nuoria. Näitä olivat mm. päämäärätietoisien ihmisten työn seuraaminen, ongelmalähtöinen oppiminen ja keskustelujen avulla selkiytyneet optimistinen, sitoutunut pyrkimys kohti omaa elämänpäämäärää.

Elämänpäämäärätutkimus on suhteellisen tuore tutkimussuuntaus, eikä se ole vielä saavuttanut täyttä konsensusta siitä, miten elämänpäämäärää tulisi mitata, tutkia tai tulkita (Hatchimonji, Linsky & Elias 2018). Damon, Menon ja Bronk (2003) ovat luoneet teoriansa pohjalta alun perin neljä erilaista päämääräprofiilia. *Päämäärätietoisilla* toteutuvat kaikki kolme elämänpäämäärän dimensiota (Damon, Menon & Bronk 2003, Damon 2008). Heillä on päämäärä, jota kohti he pyrkivät ja päämäärään liittyy toisia hyödyttävää tai auttavaa sisältöä. *Kokeilijoilla* on vaihtuvia kiinnostuksen kohteita, jonkin verran päämäärän tavoittelua, mutta ei pitkäjänteistä kiinnittymistä mihinkään. *Haaveilijat* vasta etsivät päämäärää, joka auttaisi toisia ihmisiä tai maailmaa. *Sitoutumattomilla* nuorilla ei varsinaisesti ole päämäärää tai sen etsimistä. Mikäli heillä onkin jokin ajatus päämäärästä, se kohdistuu vain heihin itseensä. Moran (2009) on tunnistanut edellä mainittujen lisäksi *Itseen suuntautuvan* profiilin, jolloin nuorilla on selkeä päämäärä ja sen tavoittelua, mutta päämäärä kohdistuu heihin itseensä.

Näitä päämääräprofileja ja päämäärien sisältöjä on tutkittu eri metodeilla, mittareilla ja otoksilla. Amerikkalaisnuoret sijoittuvat pääsääntöisesti sitoutumattomien tai kokeilijoiden profileihin, (Damon 2008; Moran 2009), kun taas iranilaisnuorilla itseen suuntautuvien tai kokeilijoiden profilit ovat tyyppillisempiä (Hedayati ym. 2017). Singaporelais- ja israelilaisnuoria koskevassa tutkimuksessa on havaittu, että kaikki israelilaisnuoret tunnistavat itsellään elämänpäämäärän (Heng ym. 2017). Päämäärien itseen suun-

tautuneisuus näyttää olevan tyyppillistä, joskin nuoret sanoittavat tätä eri näkökulmista käsin (Moran 2009). Yleisesti ottaen nuoret kuvaavat päämääriään konkreettisina tavoitteina, kuten hyvä koulutus, työ ja menestys (Moran 2009, 2014) ja korkea elämänlaatu ja jännittävä elämä (Hedayati ym. 2017). Thaimaalaisnuoret määrittävät velvollisuudentuntoisesti tärkeimmiksi päämääräkseen perheestä huolehtimisen ja työn kautta oman panoksen antamisen (Balthip ym. 2017).

Suomalaisessa monimenetelmä tutkimuksessa on löydetty yläkouluikäisten keskuudesta neljä erilaista elämänpäämääräprofiilia: *päämäärätietoiset* (36 %), *itsen suuntautuvat* (33 %), *haaveilijat* (23 %) ja *sitoutumattomat* (8 %) (Viljanen & Kuusisto 2021). Kokeilijoiden profiilia ei suomalaisotoksesta ole tunnistettu. Sen sijaan nuorten omin sanoin kirjoittamissa elämänpäämäärissä korostuu kansainvälisistä tutkimuksista tuttu itseen suuntautuva pohjavire (ks. mm. Moran 2009), sillä suomalaisnuorille onnellisuuden tavoittelu ja itsensä toteuttaminen osoittautuvat tärkeimmäksi kuin perhe ja ura (Viljanen & Kuusisto 2021, 2024a). Suomalaisnuorten päämääriä on tutkittu myös siirryttäessä peruskoulusta toiselle asteelle. Siinä missä 9.-luokkalaiset ovat päämäärätietoisia ja itseen suuntautuvia (Viljanen & Kuusisto 2021, 2024a) näyttää siltä, että peruskoulun jälkeen halu tehdä jotakin hyvää toisille kasvaa. Päämääräprofileissa tämä muutos näyttäytyy suurella osalla nuorista siirtymänä haaveilijoiden päämääräprofiiliin (Viljanen & Kuusisto 2024a, 2024b), kun taas amerikkalaistutkimuksessa sekä päämäärätietoiset että itseen suuntautuvat profilit yleistyvät iän myötä (Moran 2009).

Tässä artikkelissa tutkimme suomalaisnuorten päämäärätietoisuuden kehitysprosessia ja sitä, miten nuoret itse kuvaavat oman päämääränsä jäsentymistä. Nuorten kuvauksia heidän elämänpäämäärästään tarkastellaan myös

suhteessa heille aiemmin tehtyihin kyselyihin ja heidän kirjoittamiinsa vastauksiin omista elämänpäämääristään ja niiden merkityksestä (Viljanen & Kuusisto 2021, 2024a, 2024b). Elämänpäämäärien rakentumiseen liittyvää tutkimusta on hyvin vähän. Lisäksi suomalaisnuorten elämänpäämääriä on tutkittu aikaisemmin lähinnä kyselyillä, jotka sisältävät monivalintoja ja avovastauksia. Tämä tutkimus tarkastelee nuorten omaa ajattelua elämänpäämääriensä sisällöistä, merkityksestä ja jäsentymisestä haastatteluaineiston avulla. Tutkimuskysymyksemme ovat: 1) Millaisia elämänpäämääriä nuoret tunnistavat itsellään olevan? 2) Miten nuoret jäsentävät elämänpäämääriensä rakentumista?

Tutkimuksen toteutus ja eettiset kysymykset

Tutkimusta varten haastattelimme 19-vuotiaita pirkanmaalaisia nuoria ($N=17$). Haastateltavat olivat aiemmin osallistuneet kahteen elämänpäämääräkyselyyn, joista ensimmäisen aikaan he olivat 9.-luokkalaista ($N=843$) (Viljanen & Kuusisto 2021; 2024a) ja toisen aikaan toisen asteen opiskelijoita ($N=73$) (Viljanen & Kuusisto 2024b). Ensimmäiseen sähköiseen kyselyyn (vuonna 2020) osallistui kuudesta Tampereen ympäryskunnasta kahdeksan koulun yhdeksäsluokkalaista ($N=843$), 427 tyttöä (52 %), 371 poikaa (44 %) sekä 35 nuorta, jotka eivät ilmaisseet sukupuoltaan (4 %). Vastausprosentti oli 68. Toiseen kyselyyn (vuonna 2022) vastasi 73 nuorta: 62 tyttöä (78 %), 9 poikaa (12 %) ja 2 nuorta, jotka eivät ilmaisseet sukupuoltaan (3 %). Kyselyt sisälsivät sekä kansainvälisesti testattuja, Likert-asteikollisia, elämänpäämäärää kvantitatiivisesti mittaavia instrumentteja, että kvalitatiivisesti analysoitavissa olevia avovastauksia tulevista koulutussuunnitelmista, elämänpäämäärästä, sen merkityksestä ja keinoista sen saavuttamiseksi.

Avovastausten pituus vaihteli yhdestä sanasta seikkaperäisiin pohdintoihin.

Kevään 2023 haastatteluihin osallistui 16 tyttöä ja yksi poika. He olivat aiemmissa kyselyissä ilmaisseet kiinnostuksensa osallistua haastatteluun ja jättäneet yhteystietonsa. Kaikki haastateltavaksi tarjoutuneet otettiin mukaan tutkimukseen. Haastatelluilla nuorilla oli monenlaisten haasteiden värittämiä koulupolkuja ja elämäkokemuksia toisen asteen loppuun mennessä. Vain harvan elämä oli sujunut mutkattomasti vailla minkäänlaisia säröjä, suruja tai varjostuksia (ks. Tolonen, Vehkalahti & Aapola-Kari 2021; Käyhkö & Armila 2021). Näitä olivat muun muassa sairaudet, muutokset tai pettymykset koulupolussa, ystävyysuhteissa tai perheissä. Yli puolet nuorista oli eroperheestä ($n=9$) ja viisi nuorta oli muuttanut omilleen toisen asteen opintojen aikana. Kuutta oli kiusattu kouluaikana. Viidellä oli fyysinen tai psyykinen sairaus, joka vaikutti koulunkäyntiin, ja seitsemällä nuorella oli oppimiseen vaikuttava lukivaikeus, ADHD ja/tai autismin kirjon diagnoosi.

Haastateltujen nuorten toisen asteen koulutukseen hakemisessa, pääsemisessä ja koulutuksen suorittamisessa oli paljon vaihtelua, ja vain neljän nuoren kohdalla toisen asteen koulutus sujui täysin suunnitelmien mukaisesti. Kahdeksan nuorta pidensi lukio-opiskelujaan 3,5–4 vuoteen. Muutoksia opintojen pidentämiseen aiheutui terveysyistä, vaihtopöytävuodesta tai halusta suorittaa enemmän lukiokursseja tai tavoitella parempia ylioppilastutkinnon arvosanoja opintoaikaa pidentämällä. Yksi nuori valmistui vuoden etuajassa, toinen taas aloitti toisen asteen opinnot vasta 10. luokan jälkeen ja myöhemmin keskeytti lukion hakeakseen ammatilliseen koulutukseen. Kolme nuorta vaihtoi opintolinjaansa tai kouluun kesken toisen asteen opiskelun.

Haastateltujen vuosien 2020 ja 2022 kyselyiden tarkastelussa havaittiin, että kahdeksan haastateltua nuorta oli säilyttänyt saman pää-

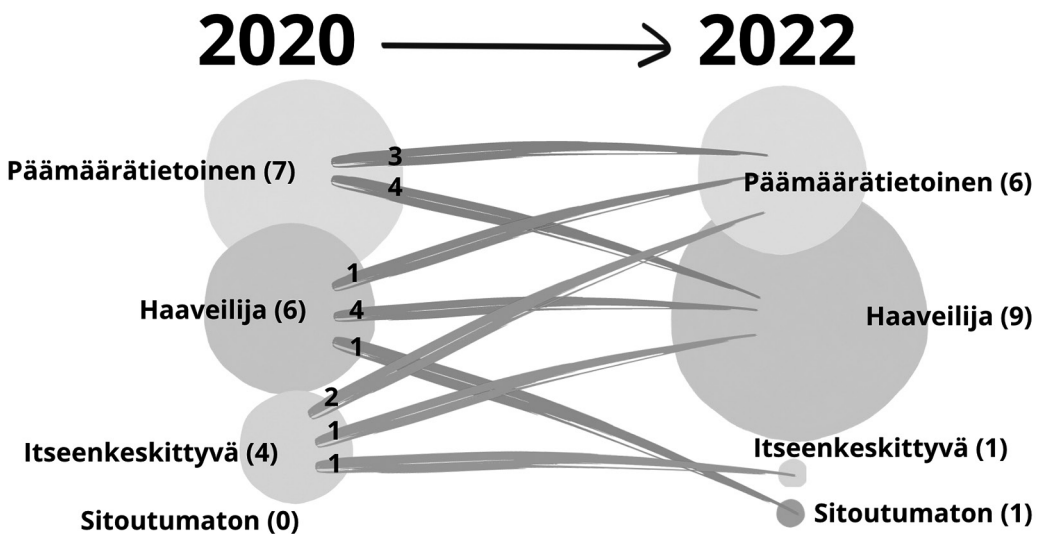
määräprofiilin 9. luokalta toisen asteen loppupuolelle ja yhdeksän vaihtanut profiilista toiseen (Kuvio 1). Peruskoulun loppupuolella seitsemällä haastatelluista nuorista oli kehitynyt elämänpäämäärä (*mature purpose*), sillä he kuuluivat päämäärätietoisten profiliin. Vuonna 2020 yksikään haastatelluista ei kuulunut sitoutumattomien profiliin. Kahdessa vuodessa haaveilijoiden päämääräprofiiliin oli siirtynyt nuoria muista profiileista. Yksi nuorista oli kadottanut päämääränsä ja sijoittunut toisen asteen lopussa sitoutumattomien päämääräprofiiliin. Päämääräprofiilien suhteet ja niiden muutokset keväällä 2023 haastateltujen joukossa ovat samankaltaisia kuin kyselyihin vastanneiden koko vastaajajoukon osalta 2020 ($N=843$) ja 2022 ($n=73$) (Viljanen & Kuusisto 2024a, 2024b).

Haastattelut

Nuorille kerrottiin sekä haastattelupyynnössä että haastattelun alussa tutkimuksen tar-

koituksesta. Haastattelun alussa pyydettiin suullinen lupa äänittää haastattelu. Lisäksi nuorille annettiin tutkimustiedote, jossa kerrottiin mahdollisuudesta peruuttaa suostumus milloin tahansa. Nuori allekirjoitti kirjallisen suostumuksen haastattelunsa tutkimuskäyttöä, luvan liittää haastatteluaineisto kyselyvastauksiin ja luvan tallentaa haastattelu Tietoaarkistoon (TENK 2023). Lisäksi nuorelta kysyttiin kiinnostuksesta jatkotutkimukseen ja haluaako hän tietää tutkimuksen etenemisestä ja tuloksista. Haastattelun päätteeksi nuori sai mukaansa koosteen aiempiin sähköisiin kyselyihin kirjoittamistaan vastauksista.

Haastattelut toteutettiin Pirkanmaalla nuorten suosimissa kahviloissa tai kauppa-kusten ruokapaikoissa nuorten toivomusten perusteella (Kallio ym. 2022). Ensimmäinen kirjoittaja haastatteli kaikki nuoret nuorisotutkimuksellisella, empaattisella otteella tarjoten heille syötävät (Honkatukia 2018; Kallio ym. 2022). Nuorten ja haastattelijan välille syntyi hyvä yhteys, ja nuoret kertoi-

Kuvio 1. Haastatteluun osallistuneiden nuorten päämääräprofiilien muutos 9. luokalta toisen asteen loppuun ($N=17$).

vat avoimesti ja innostuneesti elämästään. Haastattelut kestivät 25–79 minuuttia, ja ne olivat keskipituudeltaan 48 minuuttia. Puolistrukturoiduissa teemahaastatteluissa reflektoitiin myös nuorten aiempien kyselyiden avovastauksia. Haastatteluteemat käsittelevät kotitaukua, koulupolkua, vapaa-ajan harrastuksia ja ystävyyttä sekä nykyaikaa ja tulevaisuuden suunnitelmia elämänpäämäärin näkökulmasta. Nuoret kuvasivat avoimesti myös kotitaukaansa liittyviä vaikeuksia, seurustelusuhteitaan ja terveyteensä liittyviä haasteita kuten myös tulevaisuuden haaveitaan ja unelmiaan, jolloin haastattelu muovautui yhä dialogisemmaksi (Tuomi & Sarajärvi 2009). Haastattelurunko löytyy Liitteestä 1.

Haastattelun päätteeksi nuorilla oli mahdollisuus esittää kysymyksiä haastattelijalle. Nuoria kiinnosti tutkimuksen lähtökohdat ja haastattelijan oman elämänpäämäärän jäsentyminen. Dialogisuuden ja vastavuoroisuuden hengessä myös haastattelijaker toi nuorille lyhyesti elämänpäämääriensä jäsentymisestä ja tutkimusintressistään (Ks. Honkatukia 2018; Kallio, Honkatukia & Valtonen 2022). Haastatteluissa ei käytetty nuorten nimiä ja litteroinnissa poistettiin lisää tunnistetiedot. Oppimisvaikeudet, kuten lukivaikeus ja ADHD jätettiin litteroituihin teksteihin näkyviin koulupolun haasteiden kuvauksina. Haastatteluaineistoa kertyi yhteensä 817 minuuttia.

Aineiston analyysi

Ensimmäinen kirjoittaja haastatteli kaikki nuoret sekä litteroi ja analysoi koko aineiston. Aineisto koodattiin Atlas.ti-ohjelman avulla (Laajalahti & Herkama 2018). Analyysin tulkinnoista ja kategorioista käytiin neuvotteluita kirjoittajien kesken läpi analyysiprosessin. Välivaiheista kirjoitettiin muistiinpanoja.

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen nuorten elämänpäämääristä vastattiin deduk-

tiivisella sisällönanalyysillä. Elämänpäämääriä tunnistettiin joko yksittäisistä sanoista tai lauseista (Graneheim & Lundman 2004), joita nuori käytti kuvatessaan päämääräänsä tai reflektoidessaan kyselyihin kirjoittamiaan elämänpäämääriä. Nuori saattoi sanottaa useita erilaisia elämänpäämääriä tai saman päämäärän useampaan kertaan. Kaikki elämänpäämäärien sisällöt koodattiin Viljasen ja Kuusiston (2021) luomien kategorioiden mukaan. Lisäksi analysoitiin, suuntautuvatko elämänpäämäärät itsensä ulkopuolelle (Kuusisto & Tirri 2021). Mikäli elämänpäämäärän ulospäinsuuntautuvuutta ei suoraan sanoitettu, sitä ei myöskään kirjattu analyysissä. Halu auttaa tai vaikuttaa luokiteltiin itsensä toteuttamiseksi (ulospäin suuntautuminen) kuten esimerkkilainauksesta on nähtävissä, ellei sitä suoraan sanoitettu koulutuksen, työn tai muun erityisen kategorian perusteena.

Ja silleen kuitenkin vähän huolestuttaa itteekin, niinku maailman sitten tulevaisuus, että silleen pystyisi edesauttamaan, että ainakin niinkun mun teoilla maailmasta vois tulla edes vähän parempi. (itsensä toteuttaminen / ulospäinsuuntautunut / ID-333)

Toiseen tutkimuskysymykseen nuorten elämänpäämäärien rakentumisen jäsentymisestä vastattiin induktiivisella sisällönanalyysillä (Tuomi & Sarajärvi 2009). Analyysissä otettiin huomioon sekä nuorten kertomukset siitä, miten he ovat itse toimineet ja reflektoivat itseään, että kuvaukset siitä, miten he reagoisivat tai neuvoisivat ystävänsä elämänpäämääräpohdinnoissa. Analyysi aloitettiin muuttujakeskeisellä teemoittelulla, joka muovautui analysoinnin aikana tyypittelyksi (Tuomi & Sarajärvi 2009), ja analyysiyksikkö laajeni muutamasta sanasta ja lauseesta laajempiin kokonaisuuksiin.

Päätös tyypittelyyn siirtymisestä tehtiin, koska nuorten käyttämistä verbeistä, kielikuvista ja toimintatavoista alkoi muodostua kolme elämänpäämäärien rakentumisen

tyyppiä. Ne eivät olleet tosiaan poissulkevia, mutta painotukset olivat selkeästi havaittavissa. Nuorten oman elämänpäämäärän tunnistamisen epävarmuuksista huolimatta jokaiselta voitiin tunnistaa elämänpäämääriä ja niiden jäsentämisen prosessia. Kirjoittajien kriittinen reflektiivisyys ohjasi analyysivaihetta, joka muovautuikin toisen tutkimuskysymyksen kohdalla yhä lähemmäs narratiivista (Hänninen 2018) ja fenomenologis-hermeneuttista analyysiä (Laine 2018), sillä haastateltujen nuorten intentionaalisuus ja nuorten kuvaama yksilön perspektiivi yhteisön keskellä ohjasi analyysiä siihen suuntaan. Alla oleva esimerkki kuvaa yhtä tapaa jäsentää elämänpäämääriä:

Ja sitten vaan yrittää, niinku yrittää vaan kokeilla tosi monta asiaa. Jos löytää jonkun mikä nappaa, niin sitten alkaa keskittyyn siihen. (*Tekijät, päämäärän muodostuminen tekemisen avulla, ID-7*)

Nuorten tunnistamat elämänpäämäärät

Nuoret sanoittivat useita erilaisia päämääriä, joista osa oli konkreettisia ja lyhytjänteisiä, osa suuntautui tavoitteina pidemmälle ajanjaksol-

le ja osa perustui kasvuun, kehittymiseen tai tunnetilaan. Alla olevaan taulukkoon (Taulukko 1) on koostettu yhteenveto nuorten mainitsemista elämänpäämääristä. Liitteessä 2 näkyy elämänpäämäärien jakautuminen nuorten suhteen. Haastattelulainaukset ovat analyysiyksikköä laajempia kokonaisuuksia, jotta nuorten ajattelu ja konteksti tulee paremmin näkyväksi. Nuoren vastaus saattoi sisältää useita erilaisia elämänpäämääriä, kuten alla olevassa lainauksessa nuori perustelee vastauksensa alkusanoiksi:

Jos sen [päämäärän] voi sellain niinkun ajatella, niinkun eri elämän osa-alueiden kautta, että just niin kun sellainen vaikka *uran kannalta päämäärä*, tai? Sitte *ihmissuhteiden kannalta päämäärä*, tai näin? Niin ja etenkin, jos on.. *päämäärä on sellainen, että olen onnellinen*. Niin sitten se ehkä kannattaa just jakaa pienempiin osatavoitteisiin. (ID-475)

Itsensä toteuttaminen korostui nuorten päämäärissä. Nuoret kuvasivat haluaan ”elää oman näköistä elämää”, joka tuntuisi nautittavalta ja/tai merkitykselliseltä ja jonka myötä saisi onnistumisen kokemuksia. Sitä elämää ei tarvitsisi katua tai ”selitellä itselleen”, sillä se sisältäisi vapautta ja tavoitteiden ja unel-

Taulukko 1. Nuorten tunnistamat elämänpäämäärät (N=17).

	Kuinka moni nuori mainitsi	Monellako maininneista oli ulospäin suuntautuneita elämänpäämääriä
Itsensä toteuttaminen	16	11
Opiskelu ja työ	16	5
Onnellisuus, hyvä elämä	12	2
Ihmissuhteet ja perhe	11	2
Matkustaa tai asua ulkomailla	10	-
Vakaumus, eksistentiaalinen pohdinta	10	3
Raha ja omaisuus	10	-
Terveys	4	-

mien toteutumista, sillä silloin olisi löytänyt ”oman juttunsa”. Näihin päämääriin nuoret sisällyttivät myös nykyiset harrastuksensa ja tulevaisuutta koskevat elämäntapavalintansa. *Itsensä toteuttaminen* erosi *Onnellisuus, hyvä elämä* -kategorista sen intentionaalisuuden ja toimijuuden osalta. Onnellisuus mainittiin passiivisena olotilana ”olla onnellinen”, ilman spesifiä selittelyä tai tekemistä sen saavuttamiseksi, pikemminkin yleisesti ajatellen onnellista elämää. Sen sijaan itsensä toteuttamiseen sisältyi aina intentionaalisuus, aktiivinen toimijuus, tahtominen ja tekeminen – oman näköisen elämän eläminen jopa vastoin odotuksia ja yhteiskunnan yleisiä normeja.

Et elää sellaista elämää, kun itse haluaa. Kenenkään ei pitäis miellyttää omassa elämäntyyliässä muita kuin vaan sitä itseään. (ID-253)

Mä haluan elämää niinku haastaa, tavallaan. Et mä haluan kokee uutta ja näkee paljon ja kokee paljon tunteita. (ID-375)

Opiskelua ja työtä koskevat elämänpäämäärät painoutuivat 19-vuotiaiden puheissa. Se voi myös johtua haastatteluajankohdasta, sillä pohdinta seuraavalle opintoasteelle pääsemiseen ja siitä valmistumiseen oli ajankohtaista. Nuoret pitivät opiskelua tai työtä olennaisena osana elämänpäämääränsä toteutumista. Kaikki nuoret kuvasivat useita mahdollisia uraa tai opiskelualaa koskevia vaihtoehtoisia suunnitelmia, mutta yksi ei pitänyt opiskelua tai työntekemistä päämääränään. Yksikään nuorista ei tavoitellut samaa opiskelualaa tai uraa kuin vanhempansa. Nuoret korostivat tekevänsä työtä tai opiskelua koskevat päätöksensä itse, aivan kuten he olivat tehneet myös toisen asteen valintojensa suhteen. Nuoria opiskeluun tai uraan motivoi halu oppia lisää aiheesta, saada hyväpalkkainen, mieleinen työ ja halu auttaa tai vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin.

Siiis, et mä nään itseni tekemässä sitä [työtä]. Mut, mut silleen mua myös kiinnostaa se, niinku just se, tavallaan, ihan opiskelu. (ID-390)

Sosiaalialalle, missä voin auttaa etenkin just toi nuoria. Ja varmasti ihan kaikkia haluaisin auttaa, mutta mä luulen, että toi lapset ja nuoret on semmonen tärkeä, kun on itse lapsena ja nuorena ollut niis tilanteissa, missä niinkun olis kaivannut sitä apua ja tukea niinku muiltakin kuin perheen ulkopuolisilta ihmisiltä. (ID-253)

Onnellisuus, hyvä elämä näyttäytyi nuorten vastauksissa paitsi sananmukaisesti onnellisena elämänpäämääränä myös turvallisuuden tunteena, hyvänä elämäntilanteena ja tyytyväisyytenä.

Onnellisen pisteen saavuttaminen. (...) Semmonen paikka, että mä voin olla silleen, että: vitsi, että nyt on kaikki hyvin, että nyt mä voin hyvin et tiäkkö, kaikki on niin, miten niiden pitäisikin olla. (ID-448)

Mä näen, että kaikki on pohjimmiltaan kaikki sillei etsii sellaista niinku onnellista elämää. (ID-830)

Ihmisuhteet ja perhe nousivat nuorten puheissa esiin sekä lyhyen että pitkän tähtäimen päämäärinä. ”Kavereiden kanssa hengami-nen” ja ”ihmissuhteiden syventäminen” olivat seitsemän nuoren lähiajan tavoitteita. Perheen perustaminen siinsi koulutuksen jälkeen tapahtuvana asiana yhdellätoista nuorella. Kuusi nuorta ei maininnut perheen perustamista elämänpäämääränä lainkaan ja lisäksi yksi pohti vakavasti, haluaako hän ”edes tuoda lapsia tähän maailmaan”. Vain yksi nuorista toivoi saavansa aivan lähivuosina lapsen ja hänellä oli ”isimiehen metsästys käynnissä”.

Jotenkin on vaan vielä enemmän kasvanu se halu omaan perheeseen. (ID-253)

Elämänpäämäärään liittyvää *vakaumuksellista ja eksistentiaalista pohdintaa* esiintyi kymme-

nen nuoren puheissa. Nämä nuoret olivat pohtineet syvällisestikin elämäntarkoitusta ja merkitystä. Pohdinnat eivät olleet luonteeltaan uskonnollisia vaan pikemminkin filosofisia, ja osassa näkyi välittäminen toisista ihmisistä.

Et se on ehkä se, että mä oon aina miettiny, et mikä on vähän niinku elämäntarkoitus. Ja sit mä oon, mulla on ollu aina semmonen ajatus päässä. Et niinku, jos me ollaan nyt tässä, niin mikä? Et mulla on vähän sellanen, et ollaanko me jonkun niinku suuremman voiman pelinappuloita? (ID-395)

Mun mielestä se olisi tosi ikävää kuulla [ettei kaverilla ole mitään elämänpäämäärää]. Ensinnäkin. Että niinkun... Jos se oli mun kaveri, niin mä ehkä niinku kertoisin sille, että niinkun... Että niinku mulle on merkitystä, että se on niinkun olemassa. Ehkä se on niin kun aino, mitä siinä voisi sanoo. (...) Niin mä oon nyt aika usein niinku.. just sanonut. Se on niinku yleensä se asia, mitä mä sanon että. jossakin muodossa, että, että hänellä on niinku merkitystä minun elämässäni. (ID-549)

Rahan ja omaisuuden nuoret näkivät kuuluvan aikuisuuteen olennaisina asioina paitsi päämäärinä niin myös keinoina päämäärän saavuttamiseen. Raha ja omaisuus mahdollistivat sekä perheen ja onnellisuuden että myös *ulkomailla matkustamisen tai ulkomailla asumisen*. Muutama nuori pohti päämääränsä olevan *terveyden* ylläpitäminen. Sekä fyysisen että psyykkisen terveyden ylläpitämistä pidettiin rahan ja omaisuuden tavoin sekä tavoiteltavana päämääränä että keinona toisten päämäärien saavuttamiseen.

No, musta tuntuu, niinku, että tavallaan, kun mä oon kasvanu siihen, et me ollaan matkailtu, niin matkailu on niinku aina ollu tärkee. Mut must tuntuu, et sit taas niinku ehkä lukioaikoina mä oon herännyt siihen tärkeyteen vasta. (ID-391)

Mulla on ollut tosi tärkee se, niinkun rahan säästäminen. Jotenkin mä aattelen, et jos sulla on säästössä rahaa, niin sulla on joku tiäkkö pohja tietyllä tavalla

niinku sellaseen. Et kyllä mä aattelen, et ei rahat luo niinku pelkästään onnellisuutta. Et jos on pelkkä raha, niin ei se tuo onnellisuutta. Mut et siellä on vähän niinku hyvä sitten niinkun, tota, alusta siellä niinku. Et pystyy lähtee toteuttaan niitä, toteuttaan niitä suunnitelmia. Et just niinku, enhän mä vois matkustella, jos mulla ei olis rahaa. (ID-395)

Kehittää omaa mielenterveyttä, niin se nyt on silleen tosi tärkee osa [elämänpäämäärää] ja sitä mä oon koko ajan tehny. (ID-642)

Elämänpäämäärän määritelmän kolmas dimensio eli ulospäinsuuntautuvuus näyttäytyi nuorten halussa auttaa, vaikuttaa tai jättää hyvää jälkeensä. Ulospäinsuuntautuvat elämänpäämäärät jakautuivat useisiin eri kategorioihin (Taulukko 1). Lisäksi välillisesti nuorten voitiin nähdä vaikuttavan ympäristöönsä myös ammattihaaveidensa myötä muun muassa psykologeina, opettajina, lastenhoitajina tai yhteiskunnallisina vaikuttajina, vaikka he eivät sitä sanoittaneetkaan. Osa nuorista puolestaan koki päämäärän prososiaalisen funktion lisäarvona, jota ei kuitenkaan pidetty välttämättömänä.

Miksi sen [päämäärän] pitäis muita hyödyttää? Ei välttämättä tarvi. Jos sun päämäärä koskettaa muita, niin hyvä sille. (ID-448)

Suurin osa nuorista ($n=12$) sanallisti eri kategorioissa auttamisen ja/tai vaikuttamisen osaksi elämänpäämääräänsä. Sen lähtökohdana olivat joko nuorten saamat hyvät tai huonot kokemukset tai halu hyödyntää omaa osaamistaan yhteiseksi hyväksi.

Mä haluan antaa lapsille semmosta kasvatusta ja semmosta esiopetusta tai semmoista niinku varhaiskasvatusta, mitä mä en itte niinku oo saanu. (ID-411)

Nuorten jäsenyyksiä elämänpäämääriensä rakentumisesta

Nuorten elämänpäämäärien rakentumista tarkasteltaessa tunnistettiin kolme erilaista tyyppiä: *Tekijät*, *Pohdiskelijat* ja *Odottelijat* (Taulukko 2). Vaikka kaikki nuoret toimivat, ajattelivat ja odottivat erilaisia asioita eri tavoin elämässään, niin kullakin heistä painottui jokin kolmesta elämänpäämäärän jäsentämisen tavasta.

Tekijät

Tekijät kuvasivat, että *elämänpäämäärä löytyy toimimalla ja tekemällä* erilaisia asioita. Toisin sanoen päämäärä löytyy aktiivisen ja tavoitteellisen tekeminen sekä yrityksen ja erehdyksen kautta. Elämänpäämäärää toiminnan kautta tavoittelevat nuoret kuvaavat, että ”omat teot vaikuttaa tulevaisuuteen” ja tavoitteellinen tekeminen luo ”elämälle raameja”, toimijuutta ja rutiineja. Yhdellä nuorella oli

jopa ”Bucket list” -tavoitelistaus puhelimesaan. Nuoret kuvasivat, että elämänpäämäärää voi vaihtaa mielenkiintoisemman tavoitteen löydyttyä tai elämänpäämäärän jäsenyessä – tai aiemmassa elämänpäämäärän tavoittelussa epäonnistuttuaan. Päämäärän tavoittelussa epäonnistumista tai elämänpäämäärän vaihtumista ei nähty epäonnistumisena vaan osana prosessia.

Yleensä mä vaihdan taktiikoita silloin, kun on niinku oon feilannut 10 kertaa putkeen. Mut sen takia mä ehkä perustan nyt enemmän niinku mun idean siihen, että mä niin kun niinku rakennan niinku pohjalta ylös. Että mä, se on vähän niinku: ei vaihtamista, mut niinku parannan taktiikkaa. (ID-7)

Mutta ehkä niinku ite ajattelen sen silleen, että että niinku on hyvä olla jo päämäärä tai tavoite, koska sitte... Jota kohti sä meet, koska jos sulla ei oo, niin sit se vähän niinku helposti, se vähän niinku lepahattaa, niinku se sun elämäninto tai silleen. (ID-395)

Ehkä just sellain, että se [elämänpäämäärä] selviää niinkun just sellain, että menee eteenpäin niitä välisteppejä. (ID-475)

Taulukko 2. Nuorten elämänpäämäärien rakentuminen

Elämän päämäärän jäsentymisen tavat	Tekijät	Pohdiskelijat	Odottelijat
Elämänpäämäärän löytyminen ja suuntautuminen	Elämänpäämäärä löytyy suuntautumalla ulospäin, toimimalla ja tekemällä. Nuorten tunnistamat elämänpäämäärät sisältävät halun <i>auttaa</i> ja <i>vaikuttaa</i> asioihin.	Elämänpäämäärä löytyy aktiivisesti refleктоimalla. Nuorten tunnistamat elämänpäämäärät <i>suuntautuvat pääosin heihin itseensä</i> ja omiin elämänpäämääriinsä.	Elämänpäämäärä löytyy odottamalla, että jostakin ulkopuolelta tulee kimmoke päämäärään tai itselle syntyvä idea. Nuorten tunnistamat elämänpäämäärät suuntautuivat ulospäin ja sisältävät <i>halun auttaa</i> .
Elämänpäämäärän merkitys	Elämänpäämäärää pidetään tärkeänä ja tavoiteltavana ja se lisää toimijuutta ja elämän merkityksellisyyttä.	Elämänpäämäärää pidetään tärkeänä sisäisenä prosessina, kasvuna ja kehittymisenä.	Elämänpäämäärän aktiivinen tavoittelu ei ole välttämätöntä, sillä sen ilmaantuminen ei ole ennakoitavissa. Elämänpäämäärä voi olla myös elämänlaatua rajoittava ja sen saavuttaminen voi luoda tyhjän olon.

Tekijät sanoittivat *elämänpäämäärän erittäin merkitykselliseksi* ja riippuvaiseksi ihmisen persoonallisuudesta ja tarpeesta. Pohdiskelijoiden tavoin he kuvasivat tarvitsevansa selkeän elämänpäämäärän ja toivoivat myös muiden nuorten löytävän elämälleen päämäärän. He huolestuisivat, mikäli elämänpäämäärä olisi kadoksissa pidemmän aikaa. Tekijöiden mukaan pidempään ilman päämäärää eläminen tekee elämästä merkityksetöntä: ”ei tiedä mitä tekee, jos ei oo mitään tavoitetta, niin eihän sillä oo mitään väliä, mitä tekee”, sillä silloin ”ei oo toimija omassa elämässään”.

Mä tiedän, on tosi monia ihmisiä, joilla ei ole päämäärää ja nää ainakin vaikuttaa siltä, että ne vähän niinku elää hetkestä hetkeen, mut henkilökohtaisesti mä en ainakaan ite ajattele, että se olisi paras tapa elää ainakaan mulle. Ja mun mielest on tosi tärkeätä, että ihmisellä on joku oma päämäärä ja jotain niinku joka motivoi sua etsimään eteenpäin. (ID-7)

No, semmonen elämä, mistä itte tykkää, että mitä sitten tarkoittaakaan? Esim. mulla, niin kyl mä, just, haluan opiskella. Ja sit mä haluan jonku työpaikan, mistä mä tykkään tehdä sitä. Ja sit, et on kuitenkin mahdollisuus semmoseen omaan vapautteen, että on kuitenkin silleen itsenäinen. Ja sitte pystyy vapaa-ajalla tekemään, vaikka matkustamaan ja tän tyyppistä. Ja sitte, että siinä olis kuitenkin vaikka harrastuksia mukana ja ehkä, tavallaan, just, semmoinen tietynlainen, että koko ajan on joku semmoinen seuraava.. Joku askel mielessä. Tai, just, että en haluis sitten viimeiset pariakytä vuotta tehdä silleen niinku samat asiat joka päivä niinku tyyppisesti, että. niin. (ID-810)

Tekemällä elämänpäämäärää jäsentävät pitivät lapsuuden kokemuksiin, koulutustaan ja vapaa-ajan harrastuksiin jatkumona, jotka edesauttoivat päämäärän rakentumista. He myös arvostivat vaikeuksien voittamista ja omaa ponnisteluaan ja yrittäjyyttään kohti tulevaisuuden päämääräänsä. Nuoret sanoittivat tätä punaisen langan löytymisenä tai polun seuraamisena, elämän rakentamisena

askel kerrallaan. Tekijät myös arvioivat omia kykyjään ja kärsivällisyyttään päämääränsä saavuttamisessa: ”onko [itsellä] sinnikkyyttä saavuttaa näitä päämääriä”. Myös *ulospäin suuntautuvat elämänpäämäärät korostuivat tekijöiden puheessa*. Heidän puheissaan näyttyi vahva halu auttaa ja vaikuttaa asioihin.

Se, että tekee itelleen omasta elämästä merkityksellistä, tekee asioita joista pitää, nauttii elämästä, samaan aikaan jotenkin toimii tavoitteellisesti, saavuttaa jotakin, sais autettuu omalla tekemisellään muita ihmisiä (...) että mun teoilla maailmasta vois tulla ees vähän parempi. (ID-333)

Mä ehkä liitän sen just siihen, että yleensä, jos on päämääriä ja niinku keinoja saavuttaa niitä, niin sitten on ehkä onnellisempi. Että tuntuu, että pystyy vaikuttamaan asioihin, pystyy olla hyödyllinen jollain tavalla, että sua tarvitaan ja, kyllä, se vaan niinku tekee elämästä ehkä mielekkäämpää. (ID-810)

Pohdiskelijat

Pohdiskelijoiden mukaan *elämänpäämäärä löytyy suuntautumalla sisäänpäin* ja reflektoidulla omia arvojaan, elämäkokemustaan, taitojaan ja odotuksiaan. *Elämänpäämäärä nähtiin sisäisenä kehittymisenä ja kasvuna* parhaimmaksi itsekseen. Kasvun myötä elämänpäämäärä kirkastuu vähitellen, kun ”kuva tarkentuu ja selkeytyy”. Pitää vaan ”saada silmät auki”, ”tietää, mitä haluaa elämältään” ja millainen on identiteetiltään. Pohdiskelijat korostivat eniten itsetuntemuksen ja ajattelun syventymistä päämäärän jäsentymisen keinona. Pohdiskelijoiden mukaan päämäärä löytyy jokaisen ihmisen sisältä.

Kun mä tavallaan tunnen ne ihmisinä, sillä niillä on vaihteita, joilla ei oo mitään. Mut sit ne vaan tarvii sen hetken, että niille tulee se... ne löytää itsensä siinä prosessissa. (ID-391)

Mutta se on vaan niinkun sun pään sisällä, jos sä joudut lukittautumaan sen sinne niin. (...) Mun mielestä ensisijaista on, että sä tutustut ittees. Mistä sä tykkäät? Mikä on semmonen niinkun, joka tuottaa sulle mielihyvää? Miten sä voit tietää sun elämänpäämäärän, jos sä tiedä yhtään, mistä sä tykkäät? Mikä.. mikkä sun vähän niinku unelmia on? (ID-342)

Pohdiskelijoiden mukaan elämänpäämäärän tunnistaminen tuo elämään ryhtiä, turvaa ja mielekkyyttä. Heidän mukaansa päämäärän puute vaatii nuorten mielestä erityistä vahvuutta, sillä päämäärättömyys ”alkaa vaikuttaa mieleen ja ahdistaa, turhauttaa ja väsyttää”.

Päämääriä kyllä pitäisi olla. Kun se kyllä niinku lisää mielekkyyttä tietenkin jollain tasolla ja myös semmoista niinku halua jatkaa eteenpäin. (ID-642)

Pohdiskelijat arvostivat elämäkokemuksiaan heitä muovaavina ”ohjureina” ja käänsivät haasteet ja vastoinkäymisetkin elämänpäämäärän kehkeytymisen polttoaineksi. Vaikka pohdiskelijat sanoittivat arvopohdintaa ja vaikeuksien voittamista, heidän *elämänpäämääränsä suuntautuivat haastatelluista eniten heihin itseensä* ja he puhuivat ulospäinsuuntautumisesta vähiten elämänpäämäärissään.

Odottelijat

Odottelijat suosivat elämistä päivä kerrallaan ja heidän mukaansa *elämänpäämäärä löytyy, jos on löytäksään joko omalla oivalluksella tai ulkopuolelta tulevalla kimmokkeella*. Nämä nuoret totesivat myös, että mikäli nuorella ei ole selkeää elämänpäämäärää, sen ei kukaan löytyä. Olennaista on elää elämäänsä hetkessä ”filiksen mukaan”, sillä ”tekee hyvää olla välillä hukassa” ja ”elää ilman ressiä, päivä kerrallaan”. Odottelemalla elämänpäämääränsä löytymiseen luottavat uskoivat siihen, että asiat järjestyvät ja elämä kantaa, sillä he olivat selviytyneet vaikeistakin elämänkoke-

muksista – ja he myös rohkeasti odottivat, että elämänpäämäärä ilmaantuu, jos/kun he sitä tarvitsevat. Lisäksi joidenkin päämäärien saavuttamisen nähtiin olevan itsestä riippumatonta, sattumasta tai ”onnesta kiinni”, kuten kumppanin löytymisen tai perheen perustaminen.

Mä sanon, että kyllä se löytyy. Kyllä se niinku.. Ei se ei se ettimällä löydy. Se on vähän niinku joku rakkaus. Että ei se niinku välttämättä ettimällä löydy. Vaan se tulee silleen, että...että se vaan tulee sitte, sitten kun sen aika. (ID-411)

Odottelijoiden ryhmässä oli nuoria, jotka suhtautuivat elämänpäämääräänsä hyvin joustavasti. Odottelijoita tunnistivat myös muiden tyyppien nuoret. Kaikkien haastateltujen nuorten lähipiirissä oli nuoria, jotka ajelhtivat vailla vakiintunutta elämänpäämäärää, sillä he ”elivät hetkestä hetkeen”, ”seilaisivat elämässään” tai ”olivat hukassa” elämänpäämääränsä kanssa. Odottelijoiden tapainen, hetkittäinen elämänpäämäärän puuttuminen tuntui olevan nuorten kokemuspiirissä hyvin tavallista, eivätkä he olleet siitä huolissaan. Nuoret uskoivat omaan ja toisten kykyyn löytää elämälleen asioita, jotka tekivät sen merkitykselliseksi.

Varmaan niinku, et jotenkin mulla on semmoinen ajatus edelleen, että mä niinku ajelhtidin vaan, tavallaan, eteenpäin (...) Ei ehkä samanlailla ku syksyllä. Ei ehkä niin niinku voimakkaasti, että mä ajattelin syksyllä, että mä en niinku ollenkaan ollu se, niinku oma toimija, omassa elämässäni, tavallaan. (...) tällä hetkellä se on kivaa kellumista. (ID-548)

Mä jotenkin ajattelin, että se on niinku sillei tavallaan, kun tää on...Se on kumminikin silleen niinku, et puhutaan nuorten, niinku hyvinvoinnista. Niin, mä ajattelin, että jos mä oon silleen, tolleen, rehellinen. Että: mä en tiedä, mä oon hukassa (...) Kun mä uskon, että siitä on sit hyötty niinku muillekin, jotka on silleen hukassa. Kyllä mä oon [edelleen] hukassa, mutta sit samalla mä tiedän jotenkin paljon

paremmin, että mitä haluan tehdä, sillei. (...) Että mitkä on asioita, mitkä niinkuin esimerkiks tekee mun just onnelliseksi. Ja niinkun mitä mä haluan tehdä tehdä tavallaan elämälläni. (ID-830)

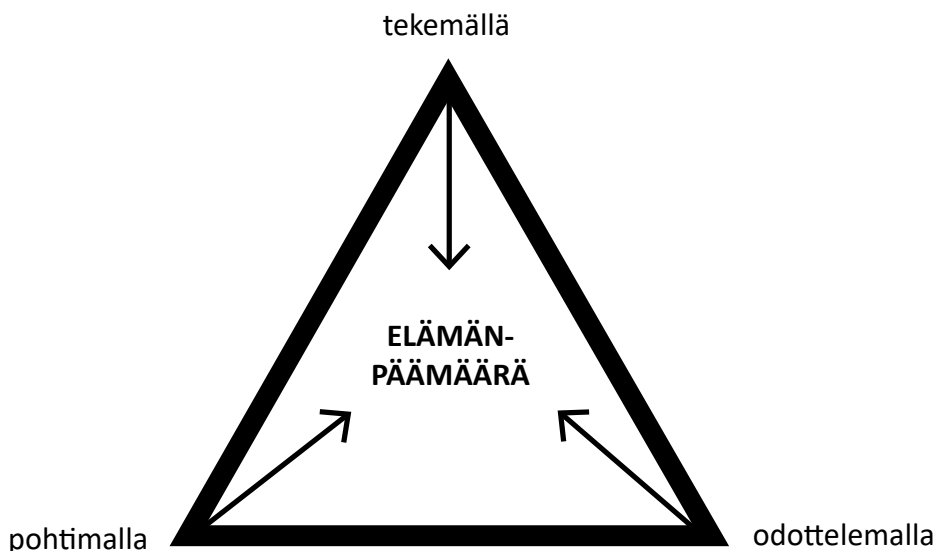
Odottelijat toivat eniten esiin päämääräänsä kohdistuvia odotuksia ja paineita perheen ja yhteiskunnan taholta. Osa odottelijoista koki tuottavansa pettymyksen, koska heidän päämääränsä ei ollut vielä riittävän selkeä ja spesifi. Toisaalta ”liika päämääräisyys uuvuttaa, kun koko ajan pitää saavuttaa jotakin” ja odottelijat miettivätkin pidemmälle: ”mitä sitten enää tekee, kun on saavuttanut päämääränsä?”

Aina ihminen tarttee jotain, tietyn päämäärän, mihin suuntaan mennä. Muuten harvemmin tulee mitään tehtyä. Mutta sitten, kun pitäisi loppujen lopuksi päättää se päämäärä, niin se on sitten hyvin vaikeaa. Jossain kohtaa, kun kysytään usein, että mitä sä haluat elämälläsi tehdä tai mikä se on, se päämäärä? Niin eihän siihen osaa vastata oikein mitään sen ihmeellisempää, mutta teoriassa on hyvin miellyttävä idea. (ID-923)

Odottamiseen ja sattumaan luottavat nuoret *suuntautuivat ulospäin ja olivat valmiita auttamaan*, mutta vaikuttamista ei kukaan nostanut esiin osaksi elämänpäämääräänsä. Myös tekijät ja pohdiskelijat olivat valmiita auttamaan odottelijoita.

Jos joku haluaa seilaila, niin siinähan seilailkoon. Mä tuen sitten. (ID-375)

Yhteenvetona voidaan todeta, että kaikki vuonna 2023 haastatellut nuoret ($N=17$) vakuuttivat haastatteluisaan, että jonkinlainen – vaikka vain lyhytaikainen elämänpäämäärä – tuo mukanaan merkityksellisyyttä ja onnistumisen kokemuksia. Nuoret olivat kuitenkin joustavia sen suhteen, miten elämänpäämäärää tavoitellaan, miten lujasti siihen kiinnitytään ja miten sitä vaihdetaan tai uudelleensuunnataan. Tekemällä, ajattelemalla ja odottamalla elämänpäämääränsä jäsentäviä nuoria voidaan kuvata myös kolmion avulla, jossa erilaiset jäsentämisen tavat ovat kolmion kärjissä (Kuvio 2). Vaikka kullakin nuorella painottuu jokin jäsentämisen tapa, myös muut jäsentämisen tavat saattavat tukea prosessia.

Kuvio 2. Nuorten elämänpäämäärän jäsentämisen tavat

Nuoret tarvitsevat tukea elämänpäämäärien jäsentämiseen

Haastattelututkimuksen perusteella jäsenettiin nuorten ($N=17$) omia käsityksiä elämänpäämääristään ja niiden merkityksestä sekä tunnistettiin kolme erilaista tyyppiä elämänpäämäärän jäsentämisen suhteen.

Kaikki haastattelemamme nuoret olivat kohdanneet erisuuruisia haasteita elämässään (ks. Tolonen ym. 2021; Käyhkö & Armila 2021). Vaikeuksien voittamisen myötä he kuitenkin kokivat itsensä selviytyjiksi ja katsoivat toiveikkaina kohti tulevaa (ks. Benjamin, Koirikivi & Kuusisto 2022), vaikka elämässä edelleen olikin vaikeuksia ja epätietoisuutta tulevaisuudesta.

Nuoret rohkenivat haastatteluissa kertoa elämästään, valinnoistaan ja saamastaan tuesta. Kaikilla oli suunnitelmia, unelmia ja haaveita tulevaisuudelleen. Osa nuorista määritteli ne suoraan elämänpäämääriksi, osa taas koki elämänpäämäärä-sanana liian juhalliseksi tulevaisuusorientaationsa kuvaamiseksi. Tässä tutkimuksessa nuorten sanoitukset heidän tulevaisuuden tavoitteistaan käsitettiin elämänpäämäärinä, jolloin jokaiselta nuorelta voitiin tunnistaa elämänpäämääriä. Yksikään tutkimukseen osallistuneista ei kuvannut antisosiaalisia elämänpäämääriä. Kaikki nuoret suhtautuivat toiveikkaasti tulevaisuuteensa ja kokivat sekä vapautta että velvollisuutta tehdä itsenäisiä päätöksiä, sillä heidän elämänpäämääränsä oli vahvistunut vaikeuksien myötä (ks. Malin ym. 2019b). Siitä todistavat myös nuorten tekemät muutokset heidän toisen asteen opiskeluissaan. Vanhempien mielipiteiden kuunteleminen, rahan tuomat rajoitteet, yhteiskunnalliset odotukset, mahdolliset terveydelliset muutokset ja jatko-opiskelun pääsykokeiden tulokset nähtiin ainoina rajoitteina heidän elämänpäämäärilleen.

Useimmat nuorten elämänpäämääristä kohdistuivat toivotun elämänlaadun ja kokemuksen saavuttamiseen. Niissä näkyi tarve auttaa, vaikuttaa tai tehdä hyvää (Damon, Menon & Bronk 2003; Damon 2008) ja näihin päämääriin sitoutuneet nuoret sanoittivat ne osaksi sekä itsensä toteuttamista että ammatinvalintaansa. Tämä kuvastaa hyvin aiempien tutkimusten havaintoa siitä, että päämäärätietoisuus itsensä ulkopuolelle suuntautumisineen lisääntyy iän myötä (Moran 2009) ja nuoret kokevat olevansa merkityksellisiä voidessaan auttaa (Kiilakoski 2024; Tervo-Niemelä & Porkka 2023).

Käytännöllisimmät ja konkreettisimmat elämänpäämäärät olivat opiskeluun tai työhön suuntautuneita. Nuoret liittyivät elämänpäämääriksi myös vapaa-aikaan liittyviä teemoja, kuten sitoutumista harrastuksiinsa tai matkustamisen merkittävyyttä elämässään. Henkilökohtaista kehittymistä ja läheisten ihmissuhteiden ylläpitämistä tai saavuttamista he pitivät pidemmän ajanjakson aikana tavoiteltavina asioina. Perhe sisältyi useimpien nuorten tulevaisuuden suunnitelmiin. Monet nuoret liittyivät elämänpäämäärään myös filosofista pohdiskelua, mutta se ei sisältänyt uskonnollisuutta tai vakaumuksellisuutta ja ekologiset arvotkin mainittiin vain ohimennen (ks. myös Kuusisto ym. 2023; Kuusisto & Rissanen 2023).

Mikäli osallistujia olisi ollut enemmän ja he olisivat olleet sukupuoleltaan moninaisempia, olisi tuloksissa saattanut näyttäytyä erilaisia trendejä omaisuuden kartuttamisen, uskonnollisen pohdinnan, ekologisten arvojen ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen suhteen. 9. luokan kyselyn perusteella pojat sijoittuivat itseän suuntautuvien ja sitoutumattomien päämääräprofiileihin ja heillä korostuivat materialistiset tavoitteet (Viljanen & Kuusisto 2021, 2024a). Sukupuolensa ilmoittamatta jättäneistä suurin osa sijoittui 9. luokalla sitoutumattomien profiiliin, mikä

viittaa siihen, etteivät he vielä tunnistanee elämänpäämääräänsä (Viljanen & Kuusisto, 2021, 2024a). Tutkimuksen yhtenä rajoitteena voidaankin pitää aineiston vinoutta. Kyseessä on tyttöjen näkemyksiin painottuva aineisto, jonka informantit ovat päämäärätietoisia (Viljanen & Kuusisto 2024a, 2024b) ja haluavat olla myötävaikuttamassa nuoria koskevaan tutkimukseen. Tutkimuksen tuloksia tuleekin tulkita aineiston vinous mielessä pitäen ja yleistyksiä välttäen.

Haastatellut pirkanmaalaisnuoret kokivat lyhytaikaisenkin elämänpäämäärän olennaiseksi elämän merkitykselliseksi kokemisen kannalta (mm. Frankl 1959; Hill ym. 2010). Nuoret kertoivat tuntevansa ikäisiään, joilta puuttuu elämänpäämäärä, ja se huoletti heitä. Toisaalta nuoret pitivät aivan tavallisena sitä, että elämänpäämäärä välillä katoaa tai hämärtyy, mutta he olivat luottavaisia uuden elämänpäämäärän löytymisen suhteen. Tämä vastaa aiempia tutkimuksia päämäärän kehittymisen prosessiluonteesta (Malin 2019a). Toisaalta kuitenkin siinä missä 9.-luokkalaissa oli elämänpäämäärissä etusijalla itseen suuntautuva onnellisuuden tavoittelu tai itsensä kehittäminen, 19-vuotiaana tehdyissä haastatteluissa näihin usein sisältyi myös ajatus toisten auttamisesta ja asioihin vaikuttamisesta.

Osa nuorista on aktiivisia toimijoita elämänpäämääräänsä muodostaessaan joko toiminnan tai ajattelun kautta. *Tekijöillä* aktiivinen toimijuus näyttäytyi erilaisina tavoitteellisina tekoina ja kokeiluina, kun taas *Pohdiskelijat* etsivät elämäntarkoitusta itseään reflektoiden ja ystävien ja perheen kanssa keskustellen. *Odottelijat* sen sijaan odottivat passiivisemmin asioiden selkeytyvän jossakin vaiheessa sattumanvaraisesti. Vaikuttaa siltä, että elämänpäämäärän jäsentämisen tyyppit ovat lähellä päämääräprofifeja. Keskeisin ero niissä on se, että päämääräprofiilit kuvastavat lopputulosta, eivätkä prosessia kuten elämän-

päämäärän jäsentämisen tyyppit. Näiden välisiä yhteyksiä tulisi jatkossa tutkia laajemmin ja suuremmilla otoksilla.

Damonin kuvaus amerikkalaisnuorten päämäärätietoisten profiliin kuuluvien nuorten prosessista ei vastannut haastateltujen suomalaisnuorten jäsentelyitä elämänpäämäärän rakentumisesta kuin joiltain osin. Nuoruudessa hyvinkin palkitseva, itsetuntoa ja pystyvyyttä lisäävä elämänpäämäärän jäsentäminen (Damon 2008) voi sekoittua suorituskeskeisyyden kanssa, jolloin nuoret ahdistuvat ja kokevat painetta sekä yhteiskunnan että perheen taholta (Tolonen ym. 2021). Paradoksaalisesti elämänpäämäärä on sekä vahvasti yksilöllinen että sosiaalinen ilmiö (Damon 2008). Oikeanlaisen tuen kehittäminen edellyttää ymmärrystä nuorten erilaisista tavoista rakentaa päämääriään (Bundick & Tirri 2014). Näiden erilaisten nuorten ja heidän päämäärätietoisuutensa jäsentymisen ymmärtämisellä on merkitystä koulun, vanhempien ja nuorisotyöntekijöiden näkökulmasta. Ymmärrys lisää mahdollisuuksia ja luo keinoja kulkea nuoren rinnalla identiteetin ja elämänpäämäärän kehitysprosessien aikana, koska monella nuorella on selkiytymätön identiteetti vielä pitkälti yli 20-vuotiaana (Erikson 1968; Marttinen 2017).

Tunnistamalla erilaiset päämäärien jäsentämisen tyyppit, voidaan löytää monipuolisia keinoja päämäärätietoisuuden vahvistamiseen. Kaikki nuoret hyötyvät aikuisen läsnäolosta ja kiinnostuksesta heidän elämänpäämäärästään. Nuorten elämänpäämäärien jäsentämistä edistää toiminnallisuus: erilaisten vaihtoehtojen kokeileminen muun muassa työelämään tutustumista lisäämällä (ks. Malin 2018) ja mahdollisuus auttaa omalla osaamisellaan muita (Damon 2008). Henkilökohtaisella kutsulla vastuutehtäviin nuoret voivat saada kokemuksen oman tekemisensä merkityksestä ja osallisuudesta (Yeung 2004). Toisaalta nuoret hyötyvät yhteisistä keskus-

teluista ja niiden taitojensa tunnistamisesta, joilla he voisivat olla tuomassa hyvää ympärilleen, suuntautua itsestä ulospäin ja rakentaa merkityksellisyyttään osana kokonaisuutta (Bundick 2011; Bundick & Tirri 2014; Martela & Steger 2016). Yhteistoiminnallinen ongelmien ratkaiseminen, luovan ajattelun hyödyntäminen ja esimerkkitarinat voivat myös herättää nuorissa oivalluksia elämänpäämäärän merkityksestä (Hienonen ym. 2024; Malin 2018).

Lisäksi tarvitaan keinoja osallistaa jatkotutkimuksiin myös niitä nuoria, jotka olivat vähemmistönä tässä tutkimuksessa. Arvokasta lisätietoa voisimme saada niiltä nuorilta, jotka eivät tunnista itsellään elämänpäämääriä sekä niiltä nuorilta, jotka edustavat laajemmin sukupuolen moninaisuutta. Näin voidaan paremmin ymmärtää elämänpäämäärien tai niiden puuttumisen merkitystä erilaisten nuorten elämässä. Nuorten päämäärien ja päämääräprosessien tutkiminen voi myös tuoda lisäarvoa nuorille suunnattujen palveluiden kehittämisessä aikana, jolloin nuorten (mielenterveyden) palvelut ovat entistä ruuhkautuneempia ja nuorten elämän haasteet entistä moninaisempia. Tähän haastattelututkimukseen osallistuneet nuoret olivat saaneet kääntettyä vastoinkäymiset, varjostukset ja säröt polttoaineeiksi heitä ja heidän mielenterveytään tukevan elämänpäämäärän jäsentämisessä, mikä luo toivoa nuorille ja nuorten kanssa työskenteleville.

Lähteet

Arantes, Valeria & Araujo, Ulisses & Pinheiro, Viviane & Marimon, Montressat Moreno, & Sastre, Genoveva (2017) Youth purpose through the lens of the Theory of Organizing Models of Thinking. *Journal of Moral Education* 46 (3), 245–257.

Balthip, Karnsunaphat & McSherry, Wilfred & Petchruschatachart, Usanee & Piriyaakontorn, Siriwan, & Liamputtong, Pranee (2017) Enhancing life purpose amongst Thai adolescents. *Journal*

of Moral Education 46 (3), 295–307.

- Benjamin, Saija & Koirikivi, Pia & Kuusisto, Arniika (2022) Nuorten elämänkulun haasteita ja vastoinkäymisiä: Näkökulmia resilienssiin kestäväen hyvinvoinnin teorian valossa. *Nuorisotutkimus* 40 (3), 59–76.
- Brunila, Kristiina & Lundahl, Lisbeth (2020) Introduction. Teoksessa Kristiina Brunila & Lisbeth Lundahl (toim.) *Youth on the Move: Tendencies and Tensions in Youth Policies and Practices*. Helsinki: Helsinki University Press, 1–14.
- Bundick, Matthew J. (2011). The benefits of reflecting on and discussing purpose in life in emerging adulthood. *New directions for youth development* 2011 (132), 89–103.
- Bundick, Matthew J. & Tirri, Kirsi (2014) Student perceptions of teacher support and competencies for fostering youth purpose and positive youth development: Perspectives from two countries. *Applied Developmental Science* 18 (3), 148–162.
- Côté, James E. (2019) *Youth Development in Identity Societies: Paradoxes of Purpose* (1st ed., Vol. 1). London: Routledge.
- Bronk, Kendall Cotton (2014) *Purpose in life: A critical component of optimal youth development*. Heidelberg: Springer Science & Business Media.
- Damon, William (2008) *The path to purpose. How young people find their calling in life*. Massachusetts, USA: Free Press.
- Damon, William & Menon, Jenni & Bronk, Kendall Cotton (2003) The development of purpose during adolescence. *Applied Developmental Science* 7 (3), 119–128.
- Erikson, Erik H. (1968) *Identity. Youth and crisis*. New York: Norton.
- Eryilmaz, Ali (2018) Comparison of offender and non-offender young men to setting goals for life and attributing meaning to life. *Journal of Religion and Health* 57 (4), 1350–1362.
- Frankl, Viktor E. (1959) *Man's search for meaning: An introduction to logotherapy*. Boston, MA: Beacon.
- Hatchimonji, Danielle R. & Linsky, Arielle C.V. & Elias, Maurice J. (2019) Special issue guest editors' introduction, Frontiers in youth purpose research. *Journal of Character Education* 15 (2), vii–xviii.
- Hedayati, Nasibeh & Kuusisto, Elina & Gholami, Khalil & Tirri, Kirsi (2017) Life purposes of Iranian secondary school students. *Journal of Moral Education* 46 (3), 283–294.
- Helenius, Jenni & Kivimäki, Hanne (2023a) *Lasten ja nuorten hyvinvointi - Kouluterveyskysely 2023: Tytöistä yli kolmannes ja pojista joka viides kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi*.

- Tilastoraportti 48/2023. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20230913124224>
- Helenius, Jenni & Kivimäki, Hanne (2023b) *Nuorten arki – Kouluterveyskysely 2023: Moni nuori ei syö arkisin aamupalaa tai koululounasta*. Tilastoraportti 51/2023. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20230913124238>
- Helliwell, John F. & Layard, Richard & Sachs, Jeffrey D. & De Neve, Jan-Emmanuel & Aknin, Lara B. & Wang, Shun (toim.) (2024) *World Happiness Report 2024*. Oxford: University of Oxford: Well-being Research Centre.
- Heng, Mary Anne & Blau, Ina & Fulmer, Gavin W. & Bi, Xiaofang & Pereira, Andrew (2017) Adolescents finding purpose: Comparing purpose and life satisfaction in the context of Singaporean and Israeli moral education. *Journal of Moral Education* 46 (3), 308–322.
- Hienonen, Ninja & Kilpi, Nestori & Nilivaara, Päivi & Vainikainen, Mari-Pauliina (2024) *PISA 2022 Luova ajattelu*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Hill, Patrick L. & Burrow, Anthony L. & O'Dell, Amanda C. & Thornton, Meghan A. (2010) Classifying adolescents' conceptions of purpose in life. *The Journal of Positive Psychology* 5 (6), 466–473.
- Honkatukia, Päivi (2018) Haastattelu nuorisotutkimuksen metodina. Teoksessa Tomi Kiilakoski & Päivi Honkatukia (toim.) *Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä*. Tampere: Vastapaino, 149–170.
- Hänninen, Vilma (2018) Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin. 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin menetelmiin ja lähtökohtiin*. (5. uudistettu ja täydennetty painos). Jyväskylä: PS-kustannus, 161–179.
- Kallio, Jenni & Honkatukia, Päivi (2022) Everyday resistance in making oneself visible: Young adults' negotiations with institutional social control in youth services. *International Journal of Child, Youth and Family Studies* 13 (1), 98–123.
- Kallio, Jenni & Honkatukia, Päivi & Valtonen, Annika (2022) Nuoruuden tiheän elämänvaiheen tutkiminen korona-aikana : – eettis-metodologisia reflektioita. *Nuorisotutkimus* 40 (2), 3–23.
- Kiilakoski, Tomi (toim.) (2024) *Katsomusaiheita. Nuorisobarometri 2023*. Valtion nuorisoneuvosto. Nuorisotutkimusseura. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Kiilakoski, Tomi & Honkatukia, Päivi (toim.) (2018) *Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä*. Tampere: Vastapaino.
- Kivijärvi, Antti (toim.) (2023) *Läpi kriisien. Nuorisobarometri 2022*. Valtion nuorisoneuvosto. Nuorisotutkimusseura. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Kuusisto, Elina & de Groot, Isolde & de Ruyter, Doret & Schutte, Ingrid & Rissanen, Inkeri (2023) Values manifested in life purposes of higher education students in the Netherlands and Finland. *Journal of Beliefs & Values*, 1–23.
- Kuusisto, Elina & Rissanen, Inkeri (2023) Kohti päämäärätietoista yhteiskunnallista opettajuutta? Opettajaopiskelijoiden tulevalle työlleen asettamat päämäärät. *Kasvatus* 54 (4), 385–398.
- Kuusisto, Elina & Tirri, Kirsi (2021) The challenge of educating purposeful teachers in Finland. *Education Sciences* 11 (1), 29.
- Käyhkö, Mari & Armila, Päivi (2021) Avatut salatut elämät. Nuoruutta varjostavia suruja, huolia ja ongelmia. Teoksessa Kaisa Vehkalahti & Sinikka Aapola-Kari & Päivi Armila (toimi.) *Sata nuorta, sata polkua aikuisuuteen*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 235, 223–267.
- Laajalahti, Anne & Herkama, Sanna (2018) Laadullinen analyysi Atlas.ti-ohjelmistolla. Teoksessa Raine Valli & Juhani Aaltola (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin. 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin menetelmiin ja lähtökohtiin*. (5. uudistettu ja täydennetty painos). Jyväskylä: PS-kustannus, 91–114.
- Laine, Timo (2018) Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Kirjassa Raine Valli & Juhani Aaltola (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin. 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin menetelmiin ja lähtökohtiin*. (5. uudistettu ja täydennetty painos). Jyväskylä: PS-kustannus, 25–42.
- Malin, Heather & Liauw, Indrawati & Remington, Kathleen (2019a) Early adolescent purpose development and perceived supports for purpose at school. *Journal of Character Education* 15 (2), 1–20.
- Malin, Heather & Morton, Emily & Nadal, Amber & Smith, Krystal Ann (2019b) Purpose and coping with adversity: A repeated measures, mixed-methods study with young adolescents. *Journal of Adolescence* 76, 111.
- Malin, Heather (2018) *Teaching for Purpose, Preparing Students for Lives of Meaning*. Massachusetts, USA: Harvard Education press.
- Martela, Frank & Steger Michael F. (2016) The three meanings of meaning in life: Distinguishing coherence, purpose, and significance. *The Journal of Positive Psychology* 11 (5), 531–545.
- Marttinen, Elina (2017) *Deciding on the direction of*

- career and life. Personal goals, identity development, and well-being during the transition to adulthood* [Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. Jyx. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7094-9>
- Miettinen, Eeva-Mari (2021) Tulevaisuus tehdään yhdessä. *Sosiaalipedagoginen Aikakauskirja*, 22, 177–188. <https://doi.org/10.30675/sa.111174>
- Moran, Seana (2014) *How service-learning influences youth purpose around the world, student semester start survey, Qualtrics version, Finnish language* (Suomennos Elina Kuusisto & Kirsi Tirri). Worcester, USA: Clark University.
- Moran, Seana (2009) Purpose: Giftedness in intrapersonal intelligence. *High Ability Studies* 20 (2), 143–59.
- Nalbantoglu, Minna (2023) Keskisarja opiskelijoista: ”Irtokynnet kimaltavat ja hieno partavesi tuoksu”. *Helsingin Sanomat* 13.10.2023.
- OECD (2019) *PISA 2018 results (Volume I): What students know and can do*. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/5f07c754-en>
- Opetushallitus (2014) *Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 2014*. Helsinki: Opetushallitus.
- Oppivelvollisuuslaki 2020/1214. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20201214> (Viitattu 22.5.2024.)
- Schulz, Wolfram & Ainley, John & Fraillon, Julian & Losito, Bruno & Agrusti, Gabriella & Friedman, Tim (2018) *Becoming citizens in a changing world: IEA International Civic and Citizenship Education Study 2016 International Report*. Heidelberg: Springer.
- Sumner, Rachel & Burrow, Anthony L. & Hill, Patrick L. (2018) The development of purpose in life among adolescents who experience marginalization: Potential opportunities and obstacles. *American Psychologist* 73 (6), 740–752.
- Tervo-Niemelä, Kati & Porkka, Jouko (2023). Does religion contribute to youth wellbeing? A longitudinal study of faith, wellbeing and the confirmation process among Finnish Lutheran youth - A gender perspective. *Uskonto, katsomus ja kasvatustieteet*, 3(1), 10–27. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/ukk/article/view/141485>
- Tolonen, Tarja & Vehkalahti, Kaisa & Aapola-Kari, Sinikka (2021) Toiveita ja tulevaisuuksia. Nuorten koulutukselliset jatkumot ja säröt toisella asteella. Teoksessa Kaisa Vehkalahti & Sinikka Aapola-Kari & Päivi Armila (toim.) *Sata nuorta, sata polkua aikuisuuteen*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 235, 109–150.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (10. painos). Helsinki: Tammi.
- Valtioneuvosto (2019) *Oppivelvollisuuden laajentaminen*. <https://minedu.fi/oppivelvollisuuden-laajentaminen> (Viitattu 1.11.2024.)
- Vehkalahti, Kaisa & Aapola-Kari, Sinikka & Armila, Päivi (toim.) (2021) *Sata nuorta, sata polkua aikuisuuteen*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 235.
- Viljanen, Merja & Kuusisto, Elina (2021) ”Haluan olla onnellinen ja kokea paljon ja elää täysillä”: Peruskoulunsa päättävien nuorten elämänpäämäärät. *Kasvatus & Aika* 15 (3–4), 282–299.
- Viljanen, Merja & Kuusisto, Elina (2024a) Life purposes of Finnish adolescents. *Scandinavian Journal of Educational Research*. <https://doi.org/10.1080/00313831.2024.2394394>
- Viljanen, Merja & Kuusisto, Elina (2024b) Purpose development among Finnish adolescents. *Journal of Moral Education*, 1–19. <https://doi.org/10.1080/03057240.2024.2391038>
- Yeung, Anne Birgitta (2004) *Individually together - Volunteering in Late Modernity: Social Work in the Finnish Church* [Väitöskirja, Helsingin yliopisto]. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.

Liite 1. Teemahaastattelu, puolistrukturoitu

0. esittäytyminen

- tilataan yhdessä kahvit+pullat tms.
- esittäytyminen, mitä kuuluu
- kiitos, kun tuli
- missä vaiheessa tutkimukseni on
- suostumuslomake
- äänittäminen puhelimitse ja läppäriellä
- *Mitä kuuluu, mitä omassa elämässä tapahtunut viime aikoina sellaista mitä itse pitää maininnan arvoisena? Entäpä jos ajattelet vähän pidemmälle taaksepäin, voisitko kertoa jotain omasta elämästäsi viimeisen 2 vuoden aikana?*

1. Kotitaustan merkitys

- missä asuu, ketä perheeseen kuuluu
- monesko lapsi
- vanhempien koulutustausta
- mitä harrastaa/harrastit

2. Kouluikä ja nykyisyys

- missä kävi koulu
- mitä tykkäsi koulunkäynnistä yleisesti, oliko kavereita
- missä asioissa oli hyvä ja oliko hyvä koulussa ylipäättään
- mitä ajatteli alakoulussa, että millaista on aikuisena

- millä perusteella valitsi jatko-opiskelupaikan peruskoulun jälkeen
- miten toisen asteen opiskelu sujui/sujui
- mitä seuraavaksi (töihin, korkea aste, jotakin muuta?)
- mitä toivoo elämältään

3. Tutkimukseni keskittyy elämänpäämäärään ja sen merkitykseen

• *Damonin elämänpäämäärä-käsitteen esittely tutkimukseni teoriapohjana.*

Damonin mukaan elämänpäämäärä on sellainen, joka on sille ihmiselle itselleen tärkeä ja merkittävä ja se pyrkii pitkäjänteisesti. Ja lisäksi se päämäärä palvelee tai hyödyttää jotakin muuta kuin vain sitä ihmistä itseänsä.

- mitä ajattelee määritelmästä ja elämänpäämäärän merkityksestä ylipäätään
- vaikuttaako ihmiseen (hänen mielestään) että onko ihmisellä elämänpäämäärää vai ei
- millainen olisi hyvä elämänpäämäärä
- onko itsellä elämänpäämäärää
- jos on, onko muuttunut matkan varrella
- jos on, mikä/kuka auttoi sen löytymisessä
- jos ei, mistä arvelee, ettei sellaista oo löytynyt
- jos ei, mutta haluais/olis halunnut, että olis, mitä

- olis toivonut aikuisilta lähellään. Keneltä aikuiselta
- mitä sanois kaverilleen, jolla ei oo elämällään mitään elämänpäämäärää

4. Näytän haastateltavalle ensin lauseita, joita kirjoitti 9. lk 2020. Ja jutellaan niistä. Sitten sama 2022 vastausten suhteen (what, why ja act-kysymyksiin = kolme dimensiota)

- miltä lauseet näyttävät nyt hänen mielestään
- muistaako niistä mitään
- onko asiat siitä edelleen muuttuneet, pitääkö joku niistä vielä paikkaansa?

5. Kuinka suuri valta sulla on päättää sun omasta elämästä ja tulevaisuudesta? Onko joku tai jokin mikä rajoittaa sitä?

6. Mitä haluaa sanoa minulle/kysyä minulta.

7. Kiitos ja lupaus lähettää hänelle kutsu väitöstilaisuuteen myöhemmin

(8. Jos ei suoraan kysy jo 6. kohdassa, niin kerron lopuksi vastavuoisesti jotakin omasta elämänpäämäärästäni ja sen muovautumisesta koulutuksen ja elämän myötä.)

Liite 2. Nuorten elämänpäämäärien jakautuminen haastatelluilla nuorilla.

ID-numerot	7	253	333	342	375	390	391	395	411	448	475	548	549	642	810	830	923	Yh-teen-sä	O= ulospäin suuntautuneita
Elämänpäämäärät																			
Itsensä toteuttaminen	x	o	o	x	x	o		o	o	o	x	o	o	o	o	o	x	16	11
Opiskelu ja työ	x	o	o	x	x	x		x	o	x	x	o	o	x	x	x	x	16	5
Onnellisuus, hyvä elämä	x			x	o	x		x		x	x	x		o	x	x	x	12	2
Ihmissuhteet ja perhe		x		x	o	x	x	o			x	x	x	x	x			11	2
Matkustaa tai asua ulkomailla	x	x		x			x	x			x	x		x	x	x		10	-
Vakaumus, eksistentiaalinen pohdinta		x	o	x	x		x	x	x			x	o	o				10	3
Raha ja omaisuus	x	x			x	x		x				x		x	x	x	x	10	-
Terveys		x		x					x					x				4	-